

POSUDEK Oponenta PÍSEMNE DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce:	Detail a změna v dramaterapeutickém procesu
Autor/ka práce:	Viktor Dočkal
Studijní program:	Katedra autorské tvorby a pedagogiky
Typ studijního programu:	Autorské herectví, jeho teorie a psychosomatika doktorský

Vymezení cíle a jeho naplnění:

Disertační práce pana magistra Viktora Dočkala si klade za cíl prozkoumat v rámci dramaterapeutického procesu prožívání fenoménu změny a možnost vystopovat momenty, které na tuto změnu poukazují. Autor si zvolil ke zkoumání práci s klientkou v rámci vlastní dramaterapeutické praxe. Jako zdroj dat mu sloužila analýza úvodního rozhovoru a analýza deníkových záznamů, které si jak autor, tak klientka po každém setkání vedli. Práce přináší původní poznatky, tím rozvíjí teorii v určené oblasti a naplňuje tak požadavky kladené na tento druh vědecké práce.

Autorovi se také podařilo najít rovnováhu mezi vlastním záměrem prozkoumat zvolené téma a zájmy klientky v terapeutickém procesu, čímž dodržel základní etické požadavky na tento typ práce.

Svým předmětem práce spadá do interdisciplinárního prostoru dramatických umění a psychoterapie. Věnovat se interdisciplinárnímu tématu vždy klade zvýšený nárok na autora, který je potencionálně hodnocen odborníky z více disciplín. Zároveň tento druh práce má potenciál přinést do obou oborů cenné poznatky „z druhého břehu“. Viktor Dočkal se dle mého úsudku zhostil tohoto záměru velmi zdařile.

Aktuálnost tématu a relevance zvolené metodologie:

Vědecká práce v oblasti dramaterapie se dotýká na výsost aktuální oblasti, vzhledem k malému počtu prací z oboru dramaterapie jak v české, tak ve světové literatuře. Autor mapuje dramaterapeutický proces práce s klientkou v rámci vlastní praxe. Zkoumání vlastní praxe je

v současné době respektovaný trend jak v oblasti psychoterapie, tak v oblasti umění. Jedná se o práci, která zohledňuje jedinečnou zkušenost badatele, mimořádný přístup k datům, která jsou pro člověka zkoumající daný fenomén „zvenku“ nepřístupná, a zároveň nabízí přímé využití v každodenní práci autora. Zkoumání vlastní praxe současně přináší řadu etických výzev a klade zvýšené nároky především na kvalitu sebereflexe badatele. Způsob analýzy (IPA) je dobře zvolen vzhledem k cílům práce a typu dat, se kterými autor pracuje. Autorem zvolená metodologie sběru dat (úvodní polostrukturovaný rozhovor a deníkové zápisy terapeuta a klientky) je relevantní a přináší zajímavá data.

Je třeba také ocenit, že i když do průběhu výzkumu zasáhla pandemie COVID, autor dokázal pružně přizpůsobit design výzkumu nově nastaveným podmínkám.

Odborný přínos, původnost práce a její případné využití v praxi:

Práci považuji za obohacující v řadě oblastí.

1) Autor se odvážně pustil do mezioborové oblasti. Zdařile přechází mezi jednotlivými obory a nachází vzájemné paralely i inspirace.

2) Autor prozkoumává svoji vlastní praxi. Otevřeně reflektuje svoje předpojatosti i „slepé uličky“, a to jak v pozici terapeuta, tak v pozici badatele. Jeho výzkum tedy přináší nejen proměnu jeho vlastní praxe, ale i inspiraci čtenářům v podobné situaci.

3) Práce zachycuje posun autora od původního vidění výzkumného problému k vidění „poučenému“ prací s klientkou. Fakt, že se autorovi podařilo touto změnou projít a úspěšně ji v textu zachytit, považuji za podstatný přínos práce. Autor popisuje integraci svých poznatků do praxe a zároveň je zdařile propojuje s širšími teoretickým i koncepty.

Logická stavba a členění práce:

Text je strukturován do osmi kapitol. V úvodní kapitole autor objasňuje svoje pohnutky k doktorandské práci právě tohoto typu a objasňuje obtíže mezioborovosti své práce.

V teoretické části (kap. 2, 3, 4) autor definuje základní pojmy dramaterapie, řadí je do širšího kontextu „art in health“, psychoterapie s prvky dramatu a psychodramatu, vysvětluje základní principy dramaterapeutické metody DvT.

Plně se zde projevuje rozsáhlá erudice autora v daném oboru. Text je psaný čtivě, s dobrým vhledem do problematiky, na adekvátní akademické úrovni. Zdařile propojuje rovinu terapeutickou se znalostí dramatu a divadelních postupů s rovinou filozofickou.

Ve čtvrté kapitole se autor zaměřil na fenomén hry. Na řadě citací i praktických ukázek z terapie dokládá důležitost hry. Vzhledem k tomu, že autor vyčlenil v teoretické části fenoménu hry zvláštní kapitolu, postrádám hlubší reflexi využití hry v samotném terapeutickém procesu s klientkou. Nemám pochyb o tom, že autor sám na hře stavěl a koncepty hry ve své práci využíval. Bez hlubší následné reflexe však působí kapitola o významu hry v textu práce poněkud samoučelně.

V čem konkrétně hra a hravost autorovi pomohly? Co mu pomohlo se k hravosti vracet ve chvílích vlastní nejistoty? Jak konkrétně mu hra a hravost pomáhaly při procesu přijetí (vytvoření) identity „výzkumníka“? Jak konkrétně se hravost projevovala při prozkoumávání tématu změny?

Ve výzkumné části autor nejprve definuje základní pojmy, otázky a metodologii výzkumu. Popisuje proces volby sběru dat i metodologie jejich analýzy.

Uvítala bych, kdyby autor prezentoval např. v příloze, jak konkrétně klientce výzkum představil. Podle stručného popisu na str. 58 se zdá, že autor s klientkou vyslovil řadu praktických,

metodologických i etických otázek. Existoval nějaký dokument, který by klientce výzkum představil i v písemné podobě? Vzhledem k tomu, o jak závažný moment ve výzkumu jde, přišel by mi adekvátní detailnější popis.

V kapitole sedmé se autor věnuje interpretaci výsledků výzkumu, řadí své poznatky do širšího kontextu teoretických úvah. Oceňuji zde především kapitolu 7.3. „Detail a trauma“, kdy autor reflektuje posun ve svém poznání. Zároveň je zde patrné, že se autor nechal dovést zkušeností klientky k hlubšímu promýšlení práce s traumatem v terapii, k hlubšímu teoretickému studiu fenoménu traumatu (viz kapitola 7.3.1.) i k posunu ve vlastní praxi.

V závěrečné kapitole autor shrnuje svoje poznatky, jejich vliv na praxi, ale i celkový proces „stávání se badatelem“ v oblasti zkoumání vlastní dramaterapeutické praxe. Tato kapitola působí autentickým, inspirativním dojmem.

Formální úprava a náležitosti práce včetně jejího rozsahu:

Pokud jde o splnění formálních požadavků, práci považuji za přehlednou, na dostatečné vědecké úrovni. Občasné překlapy dle mého názoru nenarušují celkový dojem. Práce není příliš rozsáhlá, nicméně její rozsah považuji za dostatečný. Poznámkový aparát, jakkoliv neodpovídá vždy normě, je přehledný a srozumitelný. Seznam použité literatury je stručný, zahrnuje publikace jak české, tak zahraniční, knižní, časopisecké i ostatní zdroje. Autor spíše staví na starších, převážně knižních zdrojích.

Práce s informačními zdroji:

Stručný seznam literatury reflektuje menší množství publikací v oblasti dramaterapie. Nicméně mi připadá, že autor téměř nereflektuje množství literatury zachycující zkušenosti se zkoumáním vlastní praxe. Zahrnutím této oblasti by autorovi mohlo umožnit lépe reflektovat určitá etická a metodologická dilemata, která sebou zkoumání vlastní praxe přináší. Na příklad:

Fox, M. & Martin, P. & Green, G. (2007). *Doing Practitioner Research*. Sage. London.

Ramseden, E. (2014). *A practitioner research inquiry into choice, voice and agency in individual dramatherapy sessions: co-researching with children in primary school setting*. Leeds. Leeds Beckett Metropolitan University, UK.

Jazyková a terminologická úroveň:

Práce působí čtivým dojmem na velmi dobré jazykové úrovni. Autor používá odbornou terminologii konzistentně. Použití odborné terminologie reflektuje autorovu dobrou orientaci v tématu, na dostatečné vědecké úrovni. Vzhledem k mezioborovosti práce je pochopitelné, že autor nejde příliš do hloubky u výkladu pojmů v oblastech, které nejsou autorovou doménou. Např. výklad Eriksonovi teorie na straně 43 může působit příliš povrchně (autor zde dokonce cituje wikipedii). Vzhledem k celkovému vyznění práce však toto pokládám za marginálii.

Celkové/vlastní shrnutí hodnotitele:

Práci pokládám za zdařilou na dostatečné vědecké úrovni. Vidím potenciál pro nejen posun v praxi klienta, ale i inspiraci pro čtenáře v podobné situaci.

Ráda bych však připojila několik drobných kritických poznámek:

- 1) V praktické části k nastavení základních pojmů a k shodě jaký fenomén a jakým způsobem budou v deníkových záznamech terapeut i klientka sledovat, autor využil polostrukturovaného, nahrávaného rozhovoru. Na str.58 autor zachycuje některá témata, která s klientkou probírali. Na základě autorova popisu na str. 59 a 60 se ukazuje, že společné porozumění, tomu, co je „změna“ a co je „detail“ bylo třeba vybudovat až v rámci jejich vzájemného terapeutického vztahu. Autor zde zřejmě musel částečně opustit svoji představu a přijmout koncept, že spolu s klientkou budou „spoluvytvářet“ a „spoludefinovat“ základní pojmy. Autor zdařile popisuje na str. 60 určité ruptury, kdy jeho představy o tom, co je změna, narušila klientka odlišností svých vlastních představ. Moment, kdy se mu toto zdařilo, mi připadá klíčový jak pro dobrou terapii, tak pro dobrý výzkum. Autor zde intuitivně začal používat v popisu plurál: „zaměřujeme se“...“je pro nás důležité“. Co bych v rámci interpretace nahrávky tohoto úvodního rozhovoru uvítala, je hlubší sebereflexe vnitřních zdrojů a souvislostí, o které se autor v toto chvíli opřel. Vysvětlení „jak se mu to podařilo“ či „co mu pomohlo“. Hlubší reflexe zdrojů této změny u autora, která se evidentně povedla, by mohla přispět k větší vědecké hodnotě práce.
- 2) V rámci reflexe etických otázek autor v kapitole 5.3. zajímavě popisuje vlastní obavy před začátkem výzkumu a odhodlání projevít „věrnost změně“. Oceňuji, že pro autora byla prioritou snaha o dobrou terapii, ne o „úspěšný“ výzkum. Přestože se i v dalším textu autor k etickým otázkám výzkumu opakovaně vrací (např. v kap.7.4.), přišlo by mi vhodné zvážit, zdali by nebylo dobré věnovat těmto otázkám zvláštní ucelenou kapitolu spojenou s hlubší sebereflexí. Jak se etické otázky, které si autor uvědomoval na začátku, vyvíjely během výzkumu? Jak autor etická dilemata řešil? Mluvil o nich s klientkou? Jak tyto rozhovory ovlivnily autora?
- 3) Podobně autor hovoří o důležitosti supervize pro osobní rozvoj. Zmiňuje některé paralelní procesy u sebe a klientky, které byly předmětem supervize. Hlubší reflexe těchto paralelních procesů by mohla poskytnout cenný vhled do prožitků klientů v terapii. Autor toto částečně dělá na straně 90-92. Nicméně mi připadá, že zachycení, jakým způsobem konkrétně supervize přispívala k facilitaci procesu změny u autora, by vedlo k prohloubení kvality práce. přidat větu
- 4) Autor hovoří o tom, že k analýze rozhovoru s klientkou a k analýze deníkových záznamů použil metodu IPA. K metodě se krátce vyjadřuje v teoretické kapitole na straně 50. Přišlo by mi šikovné, kdyby autor mohl na několika případech demonstrovat, jak konkrétně mu tato metodologie lépe pomohla uspořádat text a uchopovat jeho hlubší souvislosti. Konzultoval výsledky analýzy s klientkou?

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Z výše zmiňovaných otázek bych navrhovala, aby autor v rámci obhajoby pohovořil o **etických otázkách, se kterými se v rámci výzkumu setkal** (jak se tyto otázky vyvíjely, co autorovi pomáhalo je řešit, o jaké svoje vnitřní zdroje se při řešení těchto dilemat opíral a jak konkrétně mu supervize pomáhal v řešení etických otázek).

Doporučení práce k obhajobě: DOPORUČUJI
Datum vypracování posudku: 21.8.2023

Mgr. Lucie Hornová, PhD.
21.8.2023

10/10/2021